

Модульна програма являє собою набір тем (модулів), з яких учитель конструє курс. З-поміж них виділяються обов'язкові для вивчення і теми додаткової частини програми, з яких вчитель на свій розсуд може відібрати матеріал для розгляду, враховуючи рівень трудової підготовки учнів класу, їхні інтереси тощо.

Модульний підхід до відбору змісту залишається перспективним. Він дає змогу враховувати різні освітні ситуації в регіонах країни, інтереси, здібності учнів і обмежитися оптимальною кількістю навчальних та методичних посібників.

Вважаємо, що порушені у статті питання, принципів відбору змісту трудового навчання потребують дальших досліджень, оскільки саме зміст навчання є одним з найважливіших чинників, що впливає на ефективність трудового навчання школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. І все-таки гуманітаризація // Педагогіка і психологія, – 1995. – №1. – С. 3-7.
2. Гушулей Й.М. Основи техніки: навчальний посібник для 8-9 кл. середн.загальноосвітн. шк. — К.: Освіта, 1996. —144 с.
3. Даринский А.В. Непрерывное образование // Сов. педагогика, 1975. – №1. – С. 18-23.
4. Онушкин В.Г. О создании единой системы непрерывного образования в СССР // Современная высшая школа. Международный журнал соцстран. – 1967. – № 3.
5. Талызина Н.Ф. Пути подготовки к непрерывному образованию //Формирование единой системы непрерывного образования. М., 1988. – 180с.
6. Терещук Г.В. Индивидуализация трудового обучения. – М., 1993.– 200с.
7. Юцявичене П.А. Принципы модульного обучения // Сов. педагогика. – 1990. – № 1. – С.55-60.

Анатолій Вихруц, Степан Дем'янчук

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У ПЕРІОД РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

У 1991 році Україна стала незалежною державою. Цей факт обумовив появу принципово нових передумов для вдосконалення системи трудової підготовки учнів. Розглянемо об'єктивні і суб'єктивні фактори, які викликали зміни в освіті. Насамперед потрібно відзначити вплив на освіту складної ситуації, яка характерна для перехідного періоду.

Як свідчать результати досліджень, “з розпадом СРСР і входженням України у смугу економічної кризи, політичної нестабільності й різкого зниження рівня життя смертність населення знову зросла, а середня тривалість життя в Україні різко скоротилася. У країні почалася вже четверта у ХХ сторіччі демографічна криза. Дедалі більша смертність у поєднанні з низьким рівнем народжуваності призвела до розвитку тотальної депопуляції. В 1991 році вперше за повоєнний час відбулося природне скорочення приросту населення в Україні на 39,2 тис. чоловік, у 1992 році – на 100,3 тис. чоловік, у 1993 році – на 184,2 тис. чоловік, у 1994 році – на 242,8 тис. чоловік.” [6, 185].

Ситуація ускладнюється інтеграцією України в міжнародний ринок праці, що створює передумови для масового виїзду кращих працівників на роботу за кордон і зміну видів професійної діяльності.

Тільки у 1993 році вузи України залишили понад 2 тис. докторів і кандидатів наук [2, 39]. Кількість висококваліфікованих робітників масових професій, які працюють в інших країнах, не піддається обліку.

Серед факторів, які значно впливають на розвиток освітніх систем, у тому числі і на трудову підготовку, нове для українців явище – масове безробіття. У доповіді Кабінету Міністрів для Верховної Ради “Про становище молоді в Україні”, яка була підготовлена в 1995 році, визнається, що питома вага молоді серед безробітних зросла з 33% (1992 р.) до 43% (І кв. 1995 р.). Чисельність безробітної молоді за цей час збільшилася з 2,4 тис. до 99,7 тис. Кожен третій безробітний віком до 21 року – випускник професійного навчального закладу, кожен п'ятий віком 21-28 років – випускник вузу. Більше того, 27% молодих людей не хочуть працювати (53% не влаштовує розмір зарплати, 38% — відсутність перспективи службової кар'єри, професійного росту).

Рада Міністрів України визнала, що через скорочення прийому в ПТУ, ліквідацію частини навчально-виробничих комбінатів та зменшення кількості робочих місць майже 200 тис. підлітків лишилися поза навчальними закладами і виробництвом. Невтішною була і прогностична оцінка: "... не буде зменшуватися кількість молоді, яка вступає у працездатний вік, зросте тенденція до вивільнення молоді як найменш конкурентноспроможної робочої сили; зменшиться попит на ринку праці на випускників навчальних закладів; відбудеться скорочення прийому молоді на навчання, що призведе до збільшення її на ринку праці; посилиться незбалансованість між професійно-кваліфікаційною структурою випускників всіх навчальних закладів і загальними потребами ринку [3, 6].

Для розгортання повноцінної системи трудової підготовки учнів значною перешкодою є недостатнє фінансування системи народної освіти. Адже за офіційними даними кожна третя станція юних техніків, юних натуралістів розташовані в орендованих підвальних приміщеннях, або в таких, що підлягають знесенню. Близько 21% з 21 тисячі загальноосвітніх шкіл працюють в нетипових приміщеннях, стільки ж шкіл функціонують в населених пунктах, що не мають водопроводу, каналізації, системи центрального опалення. Половина шкіл потребує реконструкції і капітального ремонту [3, 11].

За таких умов важко сподіватися на розгортання належної матеріально-технічної бази для трудової підготовки учнів. Одним із першочергових завдань є збереження існуючих майстерень, обладнання і поступове їх удосконалення.

Крім названих проблем за роки незалежності виявився ряд позитивних особливостей. Проаналізуємо їх.

1. Наявність власної державності є першою і основною передумовою створення повноцінної національної школи і, відповідно, національної системи виховання. Очевидно, що лише за такої умови може бути створена і національна система трудової підготовки молоді, яка враховуватиме особливості менталітету українців, поєднає досягнення етнопедagogіки з передовим педагогічним досвідом розвинутих країн.

2. Складний і суперечливий перехід до ринкових відносин, крім негативних проявів, обумовлює певну активізацію молоді, розвиток почуття відповідальності, пошук свого місця на ринку праці. Цей перехід викликає і суттєві зміни в професійних намірах молодих людей [3, 12]. Відповіді респондентів на питання "Ким би Ви бажали стати в умовах сучасної економічної ситуації?" подані на малюнку 1.

3. Поступово починає формуватися нова методологія розвитку національної системи виховання.

На жаль, монографічних досліджень, які б визначали перспективи етнонаціонального відродження і удосконалення освітніх систем як одного із найважливіших чинників цього процесу, — небагато. Але окремі тенденції стають все більш очевидними. Наприклад, автори довідника "Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії" визначають прояви етнонаціонального відродження в чотирьох сферах: економічній, політичній, духовно-культурній, соціально-побутовій. Відзначимо ту характерну особливість, що на перше місце поставлена саме економічна сфера. Більш того, на думку авторів, "етнічний ренесанс" в економіці дозволить "... забезпечити значне зростання виробничих сил суспільства, добитися стрибка творчої праці людей, піднесення загального рівня матеріальних та духовних благ, сприяти "вибуху" техніко-економічної творчості народу; виробленню нових поглядів на власність, способи її приватизації та господарської утилізації; бережливому ставленню людей до природних багатств та природно-екологічного середовища; різкому, якісно новому піднесенню загального працелюбства народу, розвитку творчого потягу до праці як джерела всіх багатств та ін." [4, 190].

Рис. 1. Професійні наміри молоді (у відсотках)

Як бачимо, більшість названих положень мають безпосереднє відношення до системи трудового виховання. Розуміння значимості сучасної системи трудового виховання молоді стає все більш очевидним. І не випадково спеціалісти, які досліджують перспективи гуманізації суспільства, серед пріоритетних напрямів називають “відродження побутових, сімейних та професійних традицій, базованих на відповідних етичних засадах. Українській людині завжди були притаманні здоровий індивідуалізм, висока здатність до самоорганізації, ініціативність у економічній діяльності. Водночас ці риси національного характеру є тим, що зв’язує його з європейською ментальністю, допомагає без зайвих психологічних ускладнень прийняттю – як своїх – загальнолюдських цінностей” [4, 702].

Повністю погоджуючись із висновками, відзначимо лише одну неточність. Хоча українській людині завжди були притаманні названі позитивні якості, вони не передаються генетично. Якщо не організувати функціонування відповідної виховної системи, традиції можуть бути втрачені або деформовані.

Питання трудової підготовки молоді доцільно розглядати в контексті розвитку національної культури. Можна погодитись з висновком М. Поповича про сотні дефініцій поняття “культура” і доцільністю дотримання положень декларації всесвітньої конференції з культурної політики, проведеної під егідою ЮНЕСКО в 1982 році, у відповідності з якою культура розглядається як комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірувань” [5, 130].

Ми погоджуємося з висновками тих авторів, які розглядають культуру сучасного спеціаліста як результат “...напруженого морального й інтелектуального самовдосконалення, засвоєння кращих зразків професіоналізму, творчої реалізації особистісних якостей у продуктивній діяльності. Професійна культура інтегрує знання, навички, інтереси, переконання, почуття, вчинки особистості та загальнолюдські цінності, суспільні пріоритети” [1, 10].

Саме такий “культурологічний підхід” дозволить підійти до системи трудової підготовки молоді з позицій міждисциплінарного підходу, значно розширивши традиційні методичні аспекти.

Завершуючи монографію про історію української культури, філософ М. Попович пише: “Впродовж ХХ ст. Україна зробила величезний ривок у галузі освіти, побутової культури, техніки й науки. Україна, її 50 млн. людей, — це колосальні можливості прогресу цивілізації, адже в масі своїй це добре підготовлені, працьовиті і здатні сприймати нове фахівці, світлі голови і золоті руки ... Варіантів катастрофи і втрати цінностей багато, варіант відродження лише один. Це – дбайливе збереження всього, що служило в нашій історії істині, добру і красі” [5, 724].

Погоджуючись з цією думкою, зауважимо, що “світлі голови і золоті руки” не передаються генетично. Для розвитку таких якостей необхідна науково обґрунтована освітня політика. Трудова підготовка молоді в такій системі освіти займатиме далеко не останнє місце.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В.Д., Поночовний М.І. Професійна та гуманітарна національна культура сучасного спеціаліста: критерії і проблеми її формування у вузі / Деякі аспекти формування культури студентської молоді : Збірник наукових статей. – К.: ІЗМН, 1977. – С. 5-28.
2. Валунський О.О. Національна культура і світовий культурний процес / Деякі аспекти формування культури студентської молоді : Збірник наукових статей. – К.: ІЗМН, 1977. – С. 29-41.
3. Доповідь Кабінету Міністрів України верховній Раді України “Про становище молоді в Україні”. – К., 1995. – 43 с.
4. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії / Відп. редактори Ю.І.Римаренко, І. Ф. Курас. – К., 1993. –800 с.
5. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 1998. – 728 с.
6. Прибиткова І. М. Основи демографії. – К.: АртЕк, 1997. – 256 с.

Валентина Титаренко

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У навчальні плани і програми педагогічно-індустріального факультету Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Короленка внесено зміни з метою відродження українських традицій, забутих промислів.

Така зміна змісту трудового навчання студентів у плані спрямування його на відродження народних традицій викликала необхідність перегляду вивчення трудового навчання і в школі.

Основним осередком відродження національних традицій повинна бути і вже стає освітянська нива.

У педагогічній науці, не дивлячись на значну кількість концепцій національного виховання, монографічних видань, що висвітлюють теоретико-методичні засади виховання в сучасних умовах (С.Антонович, А.Бойко, О.Дубасенюк, В.Захарчук-Чугай, В.Кузь, Ю.Руденко, В.Скурятівський, М.Станкевич, М.Стельмахович, О.Сухомлинська, Е.Сявко, Д.Тхоржевський, Г.Філіпчук, М.Ярмаченко та ін.), розроблені окремі аспекти проблеми виховання молоді на національних традиціях.

Традиції – це філософське педагогічне і соціально-психологічне явище. Традиції відображають наступність соціального досвіду українського народу через освіту, виховання, самопізнання і самостворення індивідууму як особистості. Як педагогічне поняття традиції – центральний компонент українського народознавства, зміст і комплексний засіб виховання [2].

Феномен традиції інтегрує звичаї, обряди, ритуали, свята, трудові та естетичні цінності, смаки, ідеали, певні моральні норми, правила поведінки, елементи духовної та матеріальної спадщини, що зберігаються, розвиваються і передаються протягом століть, органічно вписані у віковічні засади буття рідного народу.

Національно-культурні традиції нашого народу, його здібності, здобутки – це вклад української нації в загальнолюдську скарбницю духовності, в світову культуру.

У національно-культурних традиціях вбачали загальнолюдські цінності, розглядаючи здобутки українського народу як складову золотого фонду вселюдської культури М.Грушевський, Б.Грінченко, М.Костромаров, П.Куліш, І.Франко, Т.Шевченко та інші представники українського народу.

Національно-культурні традиції об'єднують минуле і майбутнє, утверджують у душах молоді віковічні заповіді старшого покоління.

Особливо великого значення традиціям у вихованні надавав А.Макаренко. Він вважав, що традиції найбільш зміцнюють колектив. А.Макаренко доводив, що школа, у якій немає традицій, не може бути хорошою. “Традицій у моєму колективі було дуже багато, просто сотні. І я їх не знав усі, але вихованці знали... Такі традиції прикрашають життя дітей. Живучи в сітці традицій, діти відчувають себе в обстановці свого особливого колективного закону, пишуться ним і намагаються його покращити” [3].

Видатний педагог В.Сухомлинський називав традиції живим, вічним джерелом педагогічної мудрості, зосередженням духовного життя народу. “Традиції – це скарбниця, куди